

is. A kapott kép hasonló a kutatók posztindusztriális modelljéhez: a tanulmány szolgáltató ágazatok gyors növekedését és a hirtelen változások gyors kiegyensúlyozódását jóslták. A három állami előrejelzés 12 foglalkozási ág 80–85-ös fejlődési trendjét hosszabbította meg úgy, hogy a forogatókönyvekbe beépítette a hazai korporatív érdekképviselőket és a nemzetközi gazdasági integrációs folyamat (GATT, Közös Piac) finnországi irányítóinak információit.

A kapott regionális-megyei adatok segítségével feltérképezhetővé váltak a stabil, növekvő, és komolyan fenyegetett jövőjű szakmák, és a hosszú távú munkanélküliség elkerülése érdekében szempontok nyerhetők a megyei felnőttképzési kínálat korszerűsítéséhez.

Ugyanakkor a zárófejezetben a kutatók óvtak a foglalkozási ágak szerinti előrejelzéseknek a felnőttképzés tervezésére történő "közvetlen lefordításától". Véleményük szerint a munkaerő-piaci előrejelzések csak foglalkozási csoportokat képesek kezelni, ám azok nem esnek egybe a képzési csoportokkal. Az előrejelzések a múlt fejleményeit vetítik a jövőbe és csak a munkáltatói oldalhoz képesek keresletelőrejelzésükkel kapcsolódni. Az egymáshoz nem illeszkedő munkaerő-tervezés és oktatástervezés bürokratikus integrálásának nehézségeiből a kutatók jellegzetesen skandináv kiutató javasolnak: a központi Oktatástervezési Tanács tevékenységének megyei szintre történő leadását. A Tanácsban 1986–87-ben már vitáztak a tervezés regionálisra tételéről és szóba került az önkormányzati szint is. Az önkormányzatok esetében az a nehézség merült fel, hogy a legkisebbek és az egyetlen vállalatoktól függők nem képesek a tervezésre. A regionális és megyei tervezés esetében pedig az okozott problémát, hogy a gazdasági szempontok fokozatosan kiiktatnak minden lojalkálpatriotizmust és helyi-közösségi szolidaritást a munkáltatói oldal döntéshozatalából.

A kötet publikálása után eltelt két év eseményei – szemben a posztmodern elmélettel – elsősorban a kutatók kétségeit igazolták: a szovjet piac összehozása, a finn márka kiszolgáltatóvá válása, a magyarországgal összevethető munkanélküliség kialakulása alapjaiban kérdőjelezi meg a központi munkaerő- és oktatástervezés hasznosságát. A gazdasági csoda összeroppanásával Finnország belépett abba az alig kiszámítható világgazdasági rendszerbe, amelyben az európai államok jó része korábban is élt. Mivel a fejlett ipari államokban a munkaerő védelmét és rugalmas átcsoportosítását ma már a kulcsfontosságú felnőttoktatás látja el,

a világgazdaság közvetlen behatásai Finnországban is közvetlenül érzékelhetők az ágazatban. A piaci jellegű kihívásokra egy a korábbinál piacosítottabb felnőttoktatás adhatna megfelelőbb válaszokat. Ennek létrehozása viszont azért bizonyulhat nehéznek, mert a felnőttoktatást bürokratikus módon telepítették az állami egyetemek, népfőiskolák és szakképző intézmények kötelékébe. A finn felnőttoktatás korábban modellértékűnek tekintett központi fejlesztése eredményeképpen ma még nem állnak rendelkezésre a piacosításhoz szükséges intézményi és személyi feltételek.

A finn kutatók által publikált kötet a szociáldemokrata-korporatív állam munkaerő- és oktatástervezésének hibátlan anatómiáját adja. Érdeklődéssel várnánk az ágazati "rendszerváltással" felérő piacosítás nehézségeiről tudósító munkájukat is. (Arto Kankaanpää–Osmo Kivinen–Risto Rinne: *Ammattirakenteet 2000 – Turun ja Porin Läänissä*. Ruse, Turku, 1991.)

Setényi János

KÉPZÉS ÉS IFJÚSÁGI MUNKANÉLKÜLISÉG

Egyesült Királyság

A mű tárgya a nyolcvanas évek elején a megváltozott munkaerőpiac, ezen belül is a különösen magas ifjúsági munkanélküliség hatása negyven észak-angliai városi munkáscsalád életére. A szerzők a családok anyagi erőforrásait és viszonyait érintő elméleti kérdések boncolgatása után a különböző családi konfigurációkat mutatják be. Következtetéseik szerint a munkanélküliség a családi viszonyok rendezetlenségét vonja maga után, a fiatalok már nem képesek könnyen megtervezni jövőjüket, ezen belül különösen nehéz a házasságra, a párválasztásra való felkészülés. Bemutatják, hogy a családokban megjelenő társadalmi krízis hogyan billenti ki az értékrendszert.

(Allatt, P.–Yeandle S.: *Youth Unemployment and the Family: Voices of Disordered Times*. London, Routledge, 1992.)

* *

A kompetencia-alapú képzés és oktatás irányába való elmozdulás a nyolcvanas években radikális politikai, intézményi és tematikai változtatásokkal járt. A szerzők ennek tükrében vizsgálják a skóciai változásokat. Azt állítják, hogy meg kell érteni a reformokat közvetítő és alkalmazásukat lehetővé

tevő társadalmi és politikai klímát is, és rámutatnak, hogy a nyolcvanas évek skóciai eseményei megengedik, hogy óvatossággal optimizmussal nézzünk a kilencvenes évek elé.

(Fairley, J.–Paterson, L.: *The Reform of Vocational Education and Training in Scotland*. *Scottish Educational Review*, 1991/2. pp. 68–77.)

**

Csak részben mondhatók sikeresnek a munkanélküliségi ráta csökkentését és a fiatalok képzettségi szintjének emelését célzó kormányzati erőfeszítések. Ennek az az oka, hogy nem vették komolyan a foglalkozási és a belső munkaerőpiac közötti különbséget, és ezért rosszul tanulták meg a más országok példája szolgálatra leckét. Az Egyesült Királyság és három európai ország összehasonlítása azt mutatja, hogy a képzés terén a kormánynak többet kellene beruháznia az állami szakoktatásba vagy az Ifjúsági Képzési Programot kellene olyan szintre hozni, hogy a tanonc képzés maradványát ki tudja egészíteni.

(Marsden, D.–Ryan, P.: *Employment and Training of Young People: Have the Government Misunderstood the Labour Market?* *Education and Training*, Summer 1989, pp. 47–53.)

**

Németország

A szerzők leírják a Német Szövetségi Köztársaság szakképzési rendszerének összetevőit és működési mechanizmusait, és bemutatják két empirikus kutatás eredményeit. Azt a következtetést vonják le, hogy nem létezik egy egységes szakképzési rendszer, hanem egymástól igen elkülönülő részek vannak, amelyeknek a célja és a minősége is eltérő. Ennek a részekre tagoltságnak jó példája az, hogy a rendszer mennyire nem képes a nők számára a férfiakéval egyenlő lehetőséget nyújtani. Előrejelzésük szerint a német szakképzési rendszer vesztetni fog hatékonyságából, hacsak nem sikerül adaptálnia a munkahelyi képzést az új technológiák okozta változásokhoz.

(Bendarz-Braun, I.–Braun, F.–Grünwald, U.–Schafer, H.: *Vocational Training in the Federal Republic of Germany*. *Western European Education*, 1989–1990/4, pp. 13–30.)

**

Lengyelország

A modern szakképzés nagymértékben különbözik attól, a hagyományos rendszertől, amit a mai Lengyelország örökségül kapott. Évekbe fog kerülni, amíg a részletek világossá válnak, és az új szakképzési szisztéma teljesen működőképes lesz. Egy azonban biztos: a képzés alapjellege és struktúrája meg fog változni.

A régi, lényegében még ma is működő rendszer az iskola és a termelési rendszer többé kevésbé közvetlen és kizárólagos viszonyán alapult. Az új rendszernek sokkal magasabb fokú bizonytalansággal kell képeznie mert a munkaerőpiac valódi piacként kezd működni, és megjelennek a piacorientált vállalatok. Az új rendszernek az érdekcsoportok új konstellációjára is reagálnia kell, ahol a magánvállalkozók és a független szakszervezetek kulcsfontosságúak. Azután ott vannak a teljesen új jelenségek, mint a magas munkanélküliség és az új intézmények, mint a helyi munkaerő-közvetítő hivatalok, ezekkel kapcsolatban is ki kell alakítani az működési technikákat. Ez aztán azt eredményezi természetesen, hogy a szakképzési rendszer egyéb szereplői, az iskolák, a képzési központok és a vállalatok szerepe újradefiniálódik, mint ahogy egymáshoz való viszonyukat is új módon kell megfogalmazni. Ez a folyamat éppen csak beindult, és a meglévő pozíciók konzerválását szorgalmazó erők természetes ellenállásával találkozunk.

A konszenzus biztosításának érdekében a történet összes szereplőjét és minden tevékenységüket gondos elemzésnek kell alávetni, ugyanis az oktatási reform, amelynek egyébként egyes kritikusok szerint maga a kormányzat nem tulajdonított kellő fontosságot, túl sok új és régi problémára kell választ adjon. Ugyanakkor egyszerű határozathozatal útján nem is valószínűsíthető meg, nem tehető át minden elképzelés a gyakorlatba. A szükséges elemzés elvégzéséhez azonban nem állnak rendelkezésre kellő színvonalú erők, így az a helyzet alakul ki, hogy bármely felkínált megoldási lehetőség és bárki, aki felkínálkozik, örömteli fogadtatásra talál, ennek azonban igen nagy a kockázata.

Az Oktatási Minisztérium elsődleges feladatai közé sorolta a szakképzés modernizálását. Igen hamar ki kell alakítania politikáját és stratégiáját abban a tárgyban, hogyan fogja a külföldi segítséget felhasználni. Ellenkező esetben megint újabb és újabb problémákkal fogja szembealátni magát. (Peter Grootings: *Modernisation of Vocational Education and Training in Poland*. *European Journal of Education*, 1991/1. pp. 29–40)

Olaszország, Portugália, Spanyolország

Különböző mértékben bár, de legalább négy közös kihívás játszik szerepet a szakképzési reformfolyamok beindításában Olaszországban, Portugáliában és Spanyolországban. Ezek a következők.

A munkaképes korú népesség képzettségi színvonal a alacsony (Portugáliában a nyolcvanas évek közepén a lakosság 75 százalékának csak alapfokú iskolai végzettsége volt, Olaszországban a lakosság 37 százaléka csak elemi iskolai végzettséggel rendelkezett, és egy további 36 százalék tartott ki csupán a kötelező iskolai évek végéig.)

A szakképzés nem vonzó (1987–88-ban Portugáliában a kötelező osztályok elvégzése után a tanulóknak csak 9 százaléka választotta a szakoktatásban, szakképzésben való részvételt. Spanyolországban 14 éves korban, a kötelező általános iskolai végzettség megszerzése után a korosztály húsz százaléka választja a szakmai képzést, negyven százalékuk megy érettségit nyújtó oktatási formákba. Olaszországban a helyzet fordított, többen választják a szakmai, mint az akadémikus képzést.) Túl sok fiatal kerül a munkaerő piacra formális képzettség nélkül.

Gyenge a szakképzési rendszer és a munka világa közötti kapcsolat. A kurzusok tartalma és az ipar igényei között egyre gyengül a viszony.

Mindhárom ország hosszú előkészületek után az utóbbi években rugaszkodott neki a szakképzési rendszer megreformálásának, ami Spanyolország és Portugália esetében a kötelező oktatási rendszer reformjával is együtt járt.

Olaszországban a reform stratégiája szerint a változásokat a meglévő struktúrán belül kell végrehajtani. Az 1989-ben kiadott Progetto 92 elnevezésű kísérleti program szerint újra kell definiálni a szakképző iskolák szerepét a minőség és a hatékonyság javítása érdekében, és tisztázni kell a munkamegosztást a szakképző iskolák és a regionális szakoktatási központok között.

Portugáliában a reform elsősorban új képzési formák kialakítását jelenti. Három évvel, 15 éves korig, meghosszabbítják a kötelező iskolázást, és megemelik az alap szakképzés minőségét, mennyiségét és státusát, azaz növelik a tanonctanfolyamok számát, javítják a technikus- és szakképző kurzusokat, és újfajta szakképző iskolákat vezetnek be.

Spanyolországban a reform az oktatási/képzési rendszer átszervezését jelenti, amelynek eredményeképpen a 12–18 éves korosztály oktatási képzési ellátása három fő részből fog állni: 1.

alsó középfok (12–16), 2. felső középfok, akadémikus képzés (16–18) 3. felső középfok technikus, szakmai képzés (16–18).

Összefoglalva mindhárom országban a helyi igényeknek megfelelő módon hasonló problémákra keresnek választ, és a megoldásnak viszonylag hasonló módjait kívánják alkalmazni. Igyekeznek javítani a szakképzés negatív imázsán, a curriculum általános képzési vonatkozásait erősítik, lehetőséget annak a továbbtanulásban való részvételre, növelik az iskolarendszerből képzettséggel kikerülő tanulók számát, igyekeznek a regionális szükségleteknek minél jobban megfelelni, növelik az alapképzés és a folyamatos képzés közötti koherenciát.

(Kees Meijer: Reforms in Vocational Education and Training in Italy, Spain and Portugal: Similar Objectives, Different Strategies. *European Journal of Education*, 1991/1, pp. 13–28.)

Csongor Anna

FOGLALKOZTATOTTSÁG EURÓPÁBAN

Mint ismeretes, az utóbbi három évben, az 1950-es évek óta először, növekedett a munkahelyek száma, ennek megfelelően 11%-ról 9% alá csökkent a munkanélküliség az Európai Közösség tag-országaiiban.

A munkaerő-kereslet terén az utóbbi időszakban tapasztalható nagyarányú növekedés szektorok (mezőgazdaság, ipar, szolgáltatás) és országok szerinti lebontását vizsgálva megállapítható az a jelentős eltolódás, ami a mezőgazdaság és az ipar területéről a szolgáltatási szféra irányába történt. Mindez fontos változás a megelőző időszakhoz képest, amikor a lassú ütemű gazdasági növekedés mellett alig teremtődtek új munkahelyek. A munkanélküliség csökkenése Belgiumban és Portugáliában volt a legnagyobb mértékű. Ez a pozitív tendencia azonban nem mindenkit és minden szektort érint egyformán. A jövőre nézve megállapítható, hogy – amennyiben ezt az irányt tartani akarják – a mezőgazdaságban foglalkoztatottak számának drámai csökkenése leginkább a szolgáltatások, kisebb mértékben az ipar területén létesítendő új munkahelyek számának növelésével el-
lensúlyozható kizárólag.

Ami a munkavállalókat érinti, a férfiak körében jóval nagyobb mértékben csökkent a munkanélküliség (9,3%-ról 8,2%-ra), mint a nők körében (12,9%-ról 12,8%-ra).

A munkaképes lakosság aránya a fejlett országokban világszerte csökkenő irányt mutat az utóbbi